УДК 349.2:331.526(430)
DOI https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2026-4-11

ПРАВОВИЙ СТАТУС САМОЗАЙНЯТИХ ОСІБ У НІМЕЧЧИНІ

Крутень Іван Володимирович,
аспірант
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова
kruten_iv@proton.me
https://orcid.org/0009-0002-4568-7355

Мета. *Системний аналіз теоретико-правових засад, нормативно-правового регулювання, фінансово-звітних та соціально-забезпечувальних аспектів функціонування інституту самозайнятості в Німеччині, а також детальне визначення правового статусу іноземних громадян, зокрема українців під тимчасовим захистом, які започатковують або провадять власну підприємницьку діяльність у цій європейській юрисдикції.*

Методи. *У дослідженні застосовано комплекс загальнонаукових та спеціальних юридичних методів. Системно-структурний аналіз дозволив дослідити децентралізовану систему німецького податкового та соціального законодавства. Порівняльно-правовий метод використано для чіткого розмежування комерційної діяльності та вільних професій. Формально-догматичний метод застосовано при безпосередньому вивченні конкретних положень закону про прибутковий податок, Соціального кодексу та Закону про перебування іноземців.*

Результати. *Досліджено матеріально-правові критерії розмежування комерційної діяльності та вільних професій із визначенням специфіки їх реєстрації у відомствах та фіскального обліку через систему ELSTER. Охарактеризовано систему оподаткування, включаючи прогресивний прибутковий податок, торговий податок та ПДВ із лімітами для малого бізнесу до 25 000 євро. Висвітлено механізми захисту від фіктивної самозайнятості, що контролюються німецьким пенсійним страхуванням для запобігання прихованому найму. Виявлено особливості надання державної допомоги (субсидії на працевлаштування та гранти до 5000 євро) і фінансового моніторингу за допомогою декларацій прогнозованого прибутку. Доведено, що громадяни України з тимчасовим захистом мають повний правовий доступ до самозайнятості за наявності дозволу на проживання або фікційного посвідчення з відміткою про дозвіл на працевлаштування.*

Висновки. *Німецька модель правового регулювання самозайнятості демонструє високий рівень структурування, поєднуючи фінансовий контроль із дієвими механізмами соціальної підтримки та бізнес-адаптації. Для іноземців, зокрема українців, створено сприятливий дозвільний режим інтеграції в національний ринок праці через чіткі законодавчі преференції, що водночас вимагає від суб'єктів ретельного дотримання процедур реєстрації, ліцензування регламентованих професій та ведення фінансової звітності.*

Ключові слова: *комерційна діяльність; вільні професії; фіктивна самозайнятість; тимчасовий захист; податковий облік; субсидія на працевлаштування; соціальне страхування; портал ELSTER.*

LEGAL STATUS OF SELF-EMPLOYED PERSONS IN GERMANY

Kruten Ivan Volodymyrovych,
Postgraduate Student
Leonid Yuzkov Khmelnytsky University of Management and Law
kruten_iv@proton.me
https://orcid.org/0009-0002-4568-7355

Purpose. *Systematic analysis of theoretical and legal foundations, regulatory and legal regulation, financial and reporting and social security aspects of the functioning of the institute of self-employment in Germany, as well as a detailed definition of the legal status of foreign citizens, in particular Ukrainians under temporary protection, who start or conduct their own entrepreneurial activity in this European jurisdiction.*

Methods. *The study used a complex of general scientific and special legal methods. Systemic and structural analysis allowed us to study the decentralized system of German tax and social legislation. The comparative legal method was used to clearly distinguish commercial activity and liberal professions. The formal and dogmatic method was used in the direct study of specific provisions of the Income Tax Act, the Social Code and the Law on the Stay of Foreigners.*

Results. *The substantive and legal criteria for distinguishing commercial activities and liberal professions are studied, with the specifics of their registration in agencies and fiscal accounting through the ELSTER*

© Крутень І. В., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

system being determined. The taxation system is characterized, including progressive income tax, trade tax and VAT with limits for small businesses up to 25,000 euros. The mechanisms for protection against fictitious self-employment, controlled by German pension insurance to prevent hidden employment, are highlighted. The features of the provision of state aid (employment subsidies and grants up to 5,000 euros) and financial monitoring using declarations of projected income are identified. It is proven that citizens of Ukraine with temporary protection have full legal access to self-employment if they have a residence permit or a fictitious certificate with a mark on employment permit.

***Conclusions**. The German model of legal regulation of self-employment demonstrates a high level of structuring, combining financial control with effective mechanisms of social support and business adaptation. For foreigners, in particular Ukrainians, a favorable permit regime for integration into the national labor market has been created through clear legislative preferences, which at the same time requires entities to carefully comply with the procedures for registration, licensing of regulated professions and financial reporting.*

***Keywords:** commercial activity; liberal professions; fictitious self-employment; temporary protection; tax accounting; employment subsidy; social insurance; ELSTER portal.*

Вступ. У сучасних умовах глобалізації та структурних змін на міжнародному ринку праці інститут самозайнятості (*self-employment*) набуває особливого значення як гнучкий інструмент соціально-економічного розвитку та активної професійної самореалізації громадян. Широке використання цієї категорії в міжнародній практиці, зокрема її стандартизація у Європейській системі рахунків (ЄСР 2010), свідчить про необхідність уніфікації підходів до її правового регулювання. Актуальність дослідження правового статусу самозайнятих осіб обумовлена децентралізованим характером нормотворення у зарубіжних країнах, де відповідні норми розпорошені між податковим, трудовим, соціальним та міграційним законодавством. Додаткової гостроти цій темі надає необхідність превенції таких протиправних явищ, як фіктивна самозайнятість (*Scheinselbstständigkeit*), що використовується для ухилення від сплати податків та соціальних внесків. Наукова новизна роботи полягає в комплексному юридичному аналізі механізмів інтеграції самозайнятих осіб у правове поле європейських держав (на прикладі Німеччини), з особливим акцентом на правовий статус іноземців та громадян України, які перебувають під тимчасовим захистом і намагаються адаптувати свій бізнес до вимог законодавства ЄС.

Мета дослідження полягає у комплексному теоретико-правовому аналізі сутнісних ознак, класифікації та нормативного регулювання самозайнятості, виявленні особливостей практичної реалізації процедур реєстрації, оподаткування, соціального забезпечення та державної підтримки самозайнятих осіб у Німеччині, а також у визначенні специфіки правового статусу українських громадян у цій сфері.

Для досягнення поставленої мети визначено такі науково-дослідницькі завдання:

1. З'ясувати правову дефініцію, сутнісні ознаки та міжнародні стандарти визначення самозайнятості, а також класифікувати її форми за організаційно-правовими й професійними критеріями;

2. Дослідити матеріально-правові вимоги та процедурні кроки для старту самозайнятої діяльності в Німеччині, розмежувавши статус комерційної діяльності (*Gewerbe*) та вільних професій (*Freiberufler*);

3. Проаналізувати систему соціального захисту й обов'язкового медичного страхування самозайнятих суб'єктів, а також юридичні інструменти виявлення й превенції фіктивної самозайнятості;

4. Оцінити особливості фінансово-правового регулювання, прогресивного оподаткування чистого прибутку, сплати ПДВ та застосування пільгових режимів для малого бізнесу;

5. Вивчити державні програми фінансової підтримки й бізнес-адаптації самозайнятих осіб на початковому етапі діяльності;

6. Визначити особливості дозвільного режиму та регуляторні вимоги щодо провадження самостійної діяльності іноземцями й громадянами України зі статусом тимчасового захисту.

Методологія дослідження. Методологічну основу роботи становить система загальнонаукових та спеціальних юридичних методів. За допомогою *системно-структурного методу* проаналізовано взаємозв'язок норм податкового та соціального права, які регулюють статус самозайнятих. *Порівняльно-правовий метод* застосовано для розмежування правових режимів комерційної діяльності та вільних професій, а також умов доступу до ринку праці для різних категорій іноземців. *Формально-догматичний метод* дозволив детально інтерпретувати конкретні приписи німецького законодавства (зокрема, Закону про прибутковий податок, Соціального кодексу та Закону про перебування іноземців).

Логіка представлення дослідженого матеріалу. Структура дослідження побудована за принципом від загального до конкретного:

– Спочатку розкриваються теоретико-правові основи, сутнісні ознаки самозайнятості у міжнародній практиці та її класифікаційні моделі;

– Наступний розділ присвячений практичним аспектам започаткування бізнесу у Німеччині та розмежуванню статусів *Gewerbe* і *Freiberufler*;

– Далі детально розглядаються обов'язкові умови функціонування – специфіка соціального захисту, обов'язкового страхування та загрози прихованого найму;

– Наступний блок аналізує фіскальне навантаження, ведення фінансового обліку, звітності та пільгові податкові ліміти;

– Окремий розділ фокусується на державних інструментах фінансового стимулювання та адаптації підприємців-початківців;

– У завершальній частині роботи досліджується специфіка міграційного та професійного статусу іноземців, зокрема громадян України з тимчасовим захистом

1. Сутнісні ознаки та класифікація самозайнятості осіб

У міжнародній практиці поняття самозайнятості має широке застосування. Зокрема, згідно з методологією Європейської системи рахунків (ЄСР 2010), під ним розуміють самостійну комерційну діяльність, яку особа здійснює автономно та виключно на себе, без підпорядкування роботодавцю чи укладення трудового договору. Відповідно, до цієї категорії належать як незалежні фахівці, що працюють поза межами трудового найму, так і члени родини, які допомагають у веденні справи без отримання оплати (Мульгіна, 2023).

У правових системах зарубіжних країн самозайняте населення зазвичай відносять до категорії осіб, які провадять підприємницьку діяльність або мають так звану «нестандартну зайнятість» (наприклад, неповний робочий день чи погодинну роботу). Для мінімізації ризиків у цій сфері уряди впроваджують цільові державні програми підтримки, орієнтовані насамперед на соціальну інтеграцію молоді та безробітних. Подібний підхід активно розвивався у країнах Євросоюзу ще з 1970-х років як відповідь на реструктуризацію промисловості, що супроводжувалася кризою на ринку праці та соціальною нестабільністю. Державна зацікавленість у розвитку цього сектору обумовлена не лише турботою про малозабезпечених громадян, а й прагненням залучити широкі верстви населення до інноваційних процесів, а не просто створити додаткові робочі місця. За таких умов самозайнятість перетворюється на дієвий інструмент суспільно-економічного розвитку, який дозволяє громадянам самостійно обирати найбільш оптимальний формат професійної самореалізації (Мульгіна, 2023). Правова дефініція та сутнісні ознаки самозайнятості характеризуються децентралізованим характером нормотворення у зарубіжних правових системах, де відповідні норми інтегровані у податкове та соціально-забезпечувальне законодавство. Відповідно до методологічних стандартів Європейської системи рахунків (ЄСР 2010), під цим поняттям розуміють комерційну діяльність, яка здійснюється виключно за рахунок особистої робочої сили суб'єкта та на себе, а не від імені чи за наймом роботодавця; при цьому до даної категорії зараховуються як особи, що працюють поза межами трудового найму, так і неоплачувані сімейні помічники. З позиції системного юридичного аналізу (зокрема, за нормами німецького законодавства – законів про податок на прибуток та соціального кодексу), ключовими матеріально-правовими критеріями легітимного статусу самозайнятої особи (Selbständigkeit) є повна відсутність організаційного підпорядкування будь-кому, відсутність інтеграції в чужі трудові або виробничі структури, автономне право вільно визначати час і місце виконання робіт, а також особисте несення повного підприємницького ризику (Kovalenko, 2026). Важливим елементом регулювання є розмежування справжньої самозайнятості та залежної праці. Встановлення факту виконання робіт під безпосереднім керівництвом замовника із повною інтеграцією в його бізнес свідчить про фіктивну самозайнятість (Scheinselbstständigkeit). Ця протиправна діяльність кваліфікується як маскування класичних трудових відносин (§ 7 SGB IV) з метою ухилення від сплати податків та обов'язкових соціальних внесків. Окремо виділяється інститут економічно залежної самозайнятості (наприклад, за законодавством Іспанії чи § 2 Nr. 9 SGB VI Німеччини), коли особа формально залишається незалежним суб'єктом, проте через концентрацію доходів від одного замовника (більше 5/6 річного обороту) підлягає обов'язковому пенсійному страхуванню або наділяється додатковими трудовими гарантіями (Chebotareva, 2026).

З метою диференційованого регулювання та адміністрування, самозайнятість класифікують за організаційно-правовими формами та функціонально-професійними категоріями. У площині господарського права класичною є градація за принципом юридичної відповідальності: приватне підприємництво (Einzelunternehmen), де суб'єкт відповідає за зобов'язаннями всім своїм особистим майном, та колективні форми ведення бізнесу – товариства (Gesellschaften) (такі як GbR, GmbH, OHG), які передбачають обмеження відповідальності засновників у межах зареєстрованого капіталу за рахунок ускладнення систем бухгалтерського обліку та звітності (Самозайнятість, 2023). У матеріальному праві європейських держав фундаментальним є поділ самозайнятих осіб на три базові групи: вільні професії (Freiberufler), комерційна діяльність (Gewerbe) та сільське й лісове господарство. До категорії вільних професій належить самостійна наукова, викладацька, художня, літературна діяльність, а також лікарі, юристи, архітектори та IT-консультанти, чий статус вимагає обов'язкового підтвердження профільної освіти, ліцензування та реєстрації у відповідних професійних палатах (Kammer), але звільняється від торгового податку. Натомість комерційна діяльність (Gewerbe) охоплює торгівлю, ресторанну справу, виробництво та побутові послуги; такі суб'єкти реєструються в органах у справах підприємств (Gewerbeamt) та сплачують торговий податок (Gewerbesteuer) за умови перевищення встановлених законодавством лімітів обороту (Kovalenko, 2026). Особливий класифікаційний статус мають особи в рамках державних програм підтримки зайнятості (для безробітних чи мігрантів), які за погодженням із соціальними органами можуть поєднувати розвиток бізнесу з допомогою (Grundsicherungsgeld),

звітуючи за балансовими формами прогнозованих доходів (Anlage EKS) (Вимоги, 2026).

2. Правове регулювання та вимоги до старту самозайнятості в Німеччині

Правове регулювання самозайнятості (Selbständigkeit) у Німеччині є децентралізованим, а норми щодо її статусу містяться у § 2, 18 німецького Закону про податок на прибуток (EStG) та § 7a Книги 4 Соціального кодексу (SGB IV). Провадження такої діяльності громадянами третіх країн (зокрема українцями) імперативно потребує наявності дозволу на проживання з приміткою «Erwerbstätigkeit erlaubt» (за § 24 AufenthG чи фікційним посвідченням), або окремого ВНЖ для бізнесу за § 21 AufenthG. Залежно від роду занять німецьке право чітко розмежовує комерційну діяльність (Gewerbe) та вільні професії (Freiberufler). Незалежні фахівці вільних професій (медики, юристи, викладачі, митці, IT-консультанти) звільнені від реєстрації промислу та заявляють про себе безпосередньо у податкову інспекцію (Finanzamt). Комерційна діяльність (торгівля, гастрономія, послуги) підлягає обов'язковому обліку у відомстві з питань підприємництва (Gewerbeamt) зі сплатою збору в розмірі 20–60 євро. Крім того, кожен самозайнятий зобов'язаний протягом одного місяця з моменту початку діяльності надіслати анкету щодо податкового обліку «Fragebogen zur steuerlichen Erfassung» через портал ELSTER для отримання податкового номера (Steuernummer) (Miteva-Seidel, 2025). Для регламентованих видів діяльності та багатьох ремісничих професій додатково вимагається офіційне визнання кваліфікації та підтвердження особистої благонадійності (довідка про несудимість, витяги з реєстрів тощо).

3. Соціальний захист та медичне страхування самозайнятості в Німеччині

Правове регулювання соціального захисту самозайнятих осіб (Selbständige) у Німеччині базується на принципі індивідуальної відповідальності, де суб'єкти не підлягають автоматичному державному соціальному страхуванню. Медичне страхування є законодавчо обов'язковим для всіх осіб, при цьому самозайняті мають право обирати між державною (gesetzliche) та приватною (private) касою. Якщо особа поєднує діяльність із отриманням допомоги Grundsicherungsgeld, внески до державної каси зазвичай сплачує Jobcenter. За умови повного самозабезпечення у 2026 році мінімальний добровільний внесок до державної каси становить 222,80 євро без права на допомогу по хворобі (Krankengeld) або 230,71 євро з таким правом (без урахування збору на догляд – Pflegeversicherung) (Ніколаєнко, 2026). У сфері пенсійного забезпечення (Rentenversicherung) участь є добровільною, окрім визначених професій (викладачі, митці, медики) та категорії «подібних до працівників» за § 2 Nr. 9 SGB VI, які залежать від одного замовника (понад 5/6 доходу) і не мають власних найманих працівників. Контроль за недопущенням фіктивної самозайнятості (Scheinselbstständigkeit) відповідно до § 7 SGB IV здійснює німецьке пенсійне страхування (DRV Bund). Виявлення відносин прихованого найму на підставі критеріїв інтеграції в організацію замовника та виконання його інструкцій тягне за собою обов'язок сплати внесків за всіма гілками страхування за попередні чотири роки (до 30 років при умислі), що покладається переважно на клієнта (Kovalenko, 2026).

4. Оподаткування та фінансова звітність самозайнятості в Німеччині

Фінансово-правове регулювання діяльності самозайнятих осіб у Німеччині зобов'язує суб'єктів здійснювати декларування доходів, вести фінансовий облік та сплачувати податки відповідно до типу їхньої діяльності. Основною нормою фіскального права є прогресивний прибутковий податок (Einkommensteuer), ставка якого при високих доходах може досягати 45%, а обчислення бази оподаткування проводиться на основі чистого прибутку після вирахування підтверджених підприємницьких витрат за методом EÜR. При цьому діє базовий неоподатковуваний мінімум, який у 2026 році становить 12 348 євро (Самозайнятість, 2023). Важливою відмінністю є сплата торгового податку (Gewerbesteuer): його сплачують виключно особи, чия діяльність кваліфікується як комерційна (Gewerbe), тоді як представники вільних професій (Freiberufler) повністю звільнені від цього обов'язку. У сфері оподаткування ПДВ (Umsatzsteuer) застосовується стандартна ставка 19% або знижена 7% (Податки, 2025). Водночас суб'єкти мають право скористатися пільговим режимом малого бізнесу (Kleinunternehmerregelung), що звільняє від нарахування ПДВ, якщо річний оборот за попередній рік не перевищив 25 000 євро (або €22 000 за попередніми лімітами), а в поточному не очікується понад 100 000 євро (Ніколаєнко, 2026). Фінансова звітність подається в обов'язковому електронному форматі через державний портал ELSTER і включає декларації з прибуткового податку, звіти щодо ПДВ та звіти про прибутки, що вимагає ретельного збереження всієї первинної документації та чеків для уникнення штрафів під час податкових перевірок інспекцією (Finanzamt).

5. Програми підтримки та адаптації самозайнятості в Німеччині

Правове регулювання заходів сприяння та адаптації самозайнятості в Німеччині інтегровано у систему соціального забезпечення, зокрема у норми Книги 2 Соціального кодексу (SGB II), і спрямоване на поступове подолання безробітними залежності від державних виплат Grundsicherungsgeld. Ключовим фінансово-правовим інструментом підтримки на етапі започаткування власної справи є субсидія на працевлаштування (Einstiegsgeld), яка призначається за індивідуальним рішенням Jobcenter відповідно до норм SGB II на строк до 24 місяців у формі одноразової виплати до 5000 євро або щомісячних доплат (близько 180 євро). Обов'язковими пререквізитами для

ISSN: 2307-8049 (Print)
ISSN: 2663-2799 (Online)

її отримання є подання заяви до моменту офіційної реєстрації бізнесу, обґрунтування життєздатності ідеї за допомогою переконливого бізнес-плану та визначення підприємництва як основного виду діяльності (Ніколаєнко, 2026; Стецюн, 2025). Додатково, згідно з § 16c SGB II, для придбання необхідних матеріальних активів (інструментів, техніки, обладнання) передбачено надання безповоротних грантів або позик у граничному розмірі до 5000 євро, при цьому здійснення закупівель до моменту офіційного схвалення заявки є недопустимим. Держава також фінансує спеціалізовані адаптаційні заходи у вигляді курсів для засновників бізнесу (Existenzgründungskurse) з метою набуття навичок ведення обліку та складання звітності. Весь процес супроводжується фінансовим моніторингом через подання декларації Anlage EKS (попередньої та остаточної), на підставі якої Jobcenter кожні шість місяців здійснює перерахунок та доплату соціальної допомоги, мінімізуючи фінансові ризики для підприємця-початківця (Kovalenko, 2026).

6. Статус іноземців та громадян України щодо самозайнятості в Німеччині

Правовий статус іноземців та громадян України щодо провадження самозайнятої діяльності (Selbständigkeit) у Німеччині чітко диференційований залежно від їхнього громадянства та підстави перебування. Громадяни ЄС, ЄЕЗ та Швейцарії користуються свободою пересування та мають безперешкодний доступ до самозайнятості після реєстрації місця проживання. Натомість громадяни третіх країн підпорядковуються дозвільному режиму, що вимагає отримання посвідки на проживання (Aufenthaltserlaubnis) на підставі § 21 Закону про перебування іноземців (AufenthG), видача якої залежить від регіонального економічного інтересу, позитивного впливу на економіку та забезпечення фінансування (Самозайнятість, 2023). Особливий режим встановлено для громадян України з тимчасовим захистом: вони мають право на самозайнятість за умови оформлення посвідки за § 24 AufenthG або за наявності чинного Фікційного посвідчення (Fiktionsbescheinigung). Ключовою юридичною умовою легальності статусу є наявність у посвідці або додатковому документі примітки «Erwerbstätigkeit erlaubt» (працевлаштування дозволено), яка охоплює як роботу за наймом, так і самостійну діяльність. За наявності обмежень іноземець зобов'язаний отримати дозвіл у Відомстві у справах іноземців (Ausländerbehörde). Водночас регламентовані професії (медичні, юридичні, ремісничі) додатково потребують офіційного визнання іноземної кваліфікації та внесення відомостей до професійних реєстрів чи палат (Ніколаєнко, 2026).

Висновки. Основні наукові та практичні результати дослідження:

1. Теоретико-правова невизначеність та міжнародні стандарти. Дослідження підтвердило, що категорія самозайнятості має виражений децентралізований характер регулювання й інтегрована у різні галузі національного законодавства зарубіжних країн. Згідно з методологічними стандартами Європейської системи рахунків (ЄСР 2010), її сутність полягає в автономному веденні комерційної діяльності за рахунок власної праці та виключно на власну користь, без підпорядкування роботодавцю. У правових системах зарубіжних країн це населення здебільшого відносять до категорій осіб із «нестандартною зайнятістю» або підприємців.

2. Матеріально-правова диференціація в Німеччині. Ключовими критеріями легітимного статусу самозайнятої особи (*Selbständigkeit*) є повна відсутність організаційної підпорядкованості замовнику, свобода планування робочого часу й місця праці, а також несення повного підприємницького ризику. Німецьке право чітко розрізняє вільні професії (*Freiberufler*), що декларують діяльність безпосередньо у податкову службу (*Finanzamt*), та комерційну діяльність (*Gewerbe*), яка потребує обов'язкового обліку у відомстві з питань підприємництва (*Gewerbeamt*) та сплати торгового податку (*Gewerbesteuer*).

3. Превенція деліктних форм зайнятості та соціальні обов'язки. Держава здійснює суворий контроль за дотриманням меж між незалежними та трудовими відносинами. Виявлення фіктивної самозайнятості (*Scheinselbstständigkeit*) відповідно до § 7 SGB IV тягне за собою обов'язок сплати внесків за всіма гілками страхування за попередні чотири роки (до 30 років при умислі), що покладається переважно на клієнта. Окремим інститутом є економічно залежна самозайнятість, суб'єкти якої отримують понад 5/6 доходу від одного замовника й підлягають обов'язковому пенсійному страхуванню. Водночас медичне страхування є обов'язковим для всіх категорій самозайнятих.

4. Фіскальне регулювання та фінансова звітність. Фінансова модель діяльності базується на прогресивному прибутковому податку з базовим річним мінімумом 12 348 євро у 2026 році. Пільговий режим малого бізнесу (*Kleinunternehmerregelung*) звільняє від нарахування ПДВ, якщо оборот за попередній рік не перевищив 25 000 євро. Вся звітність подається виключно в електронному форматі через державний портал ELSTER.

5. Державне стимулювання та бізнес-адаптація. Соціальне законодавство Німеччини (SGB II) інтегрує ефективні інструменти підтримки для поступового виходу безробітних із системи державних виплат. Програми включають субсидію на працевлаштування (*Einstiegsgeld*) на строк до 24 місяців (одноразово до 5000 євро або щомісячні доплати), гранти чи позики за § 16c SGB II до 5000 євро на придбання обладнання, а також систематичний моніторинг доходів за допомогою декларацій *Anlage EKS*.

6. Правовий режим для громадян України. Для українців під тимчасовим захистом

(§ 24 AufenthG або з чинним фікційним посвідченням) забезпечено вільний доступ до самозайнятості за умови наявності примітки «Erwerbstätigkeit erlaubt». Проте для регламентованих та багатьох ремісничих професій обов'язковою передумовою залишається тривала процедура офіційного визнання іноземної кваліфікації.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку

Порівняльний аналіз правових систем щодо економічної залежності. Доцільним є детальніше вивчення досвіду європейських країн (зокрема Іспанії та Німеччини) у регулюванні статусу економічно залежних самозайнятих осіб, з метою виявлення оптимального балансу між гнучкістю бізнес-моделей та захистом прав фахівців на ринку праці.

Дослідження довгострокової соціоекономічної інтеграції українців. Перспективним напрямом є оцінка ефективності переходу українських громадян від тимчасового захисту (§ 24 AufenthG) до повноцінного бізнес-формату за § 21 AufenthG, з аналізом бар'єрів, які виникають під час підтвердження іноземних дипломів та кваліфікацій у профільних палатах.

Еволюція критеріїв фіктивної самозайнятості. На тлі стрімкої цифровізації та розвитку платформного бізнесу наукового інтересу набуває дослідження модернізації критеріїв оцінки *Scheinselbstständigkeit* з боку німецького пенсійного страхування (DRV Bund) для забезпечення правової визначеності незалежних IT-консультантів та представників вільних професій.

Декларація про використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту не використовувалися.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вимоги до самозайнятості. Wir gründen in Deutschland. URL: https://www.wir-gruenden-in-deutschland.de/ua/zasnuvannja-v-nimechchini/vimogi-do-samozainjatosti (дата звернення: 25.08.2026).

2. Мульгіна О. В. Зарубіжний досвід правового регулювання соціального захисту самозайнятих осіб та можливість його використання в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2023. Вип. 79, ч. 1. С. 328–332. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.1.55 (дата звернення: 25.08.2026).

3. Ніколаєнко А. Як українцям у Німеччині поєднати власний бізнес з виплатами. *Relocate.to.* 2026. URL: https://relocate.to/uk/p/iak-ukrayintsiam-u-nimechchyni-poiednaty-vlasnyi-biznes-z-vyplatamy-5676 (дата звернення: 25.08.2026).

4. Податки для самозайнятих у Німеччині та фрілансерів. *Jurisprudential*. 2025. URL: https://www.jurisprudential.eu/uk/nalogi-dlya-samozanyatyh-v-germanii-i-frilanserov/ (дата звернення: 25.08.2026).

5. Самозайнятість у Німеччині. *Laru Helps Ukraine e.V*. 2023. URL: https://laruhelpsukraine.com/uk/info/samozajnyatist-u-nimechchyni/ (дата звернення: 25.08.2026).

6. Стецюн Я. Як оформити самозайнятість у Німеччині? *Міграційний Консультант*. 2025. URL: https://migrant-consult.com/selbststendigkeit.html (дата звернення: 25.08.2026).

7. Chebotareva D. False Self-Employment in Germany 2026: Criteria, Risks and How Founders Avoid It. *Norman Finance*. 2026. URL: https://norman.finance/de/en/blog/false-self-employment-germany (дата звернення: 25.08.2026).

8. Kovalenko Helena. Як бути самозайнятим в Німеччині? Робота в Німеччині для українців 2026 Gewerbe, Freiberufler: відео. *YouTube*. 2026. URL: https://www.youtube.com (дата звернення: 25.08.2026).

9. Miteva-Seidel V. Freelancing in Germany: Complete Guide for International Professionals. *Fintiba*. 2025. URL: https://www.fintiba.com/germany/working/freelancing (дата звернення: 25.08.2026).

REFERENCES:

1. Bez avtora (2026). Vymohy do samozainiatosti [Requirements for self-employment]. *Wir gruenden in Deutschland – We found in Germany*, Berlin, Wir gruenden in Deutschland. URL: https://www.wir-gruenden-in-deutschland.de/ua/zasnuvannja-v-nimechchini/vimogi-do-samozainjatosti [In Ukrainian].

2. Mulhina, O. V. (2023). Zarubizhnyi dosvid pravovoho rehuliuvannia sotsialnoho zakhystu samozainiatykh osib ta mozhlyvist ioho vykorystannia v Ukraini [Foreign experience of legal regulation of social protection of self-employed persons and the possibility of its use in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia: Pravo – Scientific Herald of Uzhhorod National University. Series: Law,* Vol. 79, no. 1, pp. 328–332. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.1.55 [In Ukrainian].

3. Nikolaienko, A. (2026). *Yak ukraintsiam u Nimechchyni poiednaty vlasnyi biznes z vyplatamy* [How Ukrainians in Germany can combine their own business with payouts]. *Relocate.to – Relocate.to*. URL: https://relocate.to/uk/p/iak-ukrayintsiam-u-nimechchyni-poiednaty-vlasnyi-biznes-z-vyplatamy-5676 [In Ukrainian].

4. Bez avtora (2025). *Podatky dlia samozainiatykh u Nimechchyni ta frilanseriv* [Taxes for the self-employed in Germany and freelancers]. *Jurisprudential – Jurisprudential*. URL: https://www.jurisprudential.eu/uk/nalogi-dlya-samozanyatyh-v-germanii-i-frilanserov [In Ukrainian].

5. Bez avtora (2023). *Samozainiatist u Nimechchyni* [Self-employment in Germany]. *Laru Helps Ukraine e.V. – Laru Helps Ukraine e.V*. URL: https://laruhelpsukraine.com/uk/info/samozajnyatist-u-nimechchyni [In Ukrainian].

6. Stetsiun, Ya. (2025). *Yak oformyty samozainiatist u Nimechchyni?* [How to register self-employment in Germany?]. *Mihratsiinyi Konsultant – Migration Consultant*. URL: https://migrant-consult.com/selbststendigkeit.html [In Ukrainian].

7. Chebotareva, D. (2026). False Self-Employment in Germany 2026: Criteria, Risks and How Founders Avoid It. *Norman Finance – Norman Finance*. URL: https://norman.finance/de/en/blog/false-self-employment-germany.

8. Kovalenko, Helena. (2026). *Yak buty samozainiatym v Nimechchyni? Robota v Nimechchyni dlia ukraintsiv 2026 Gewerbe, Freiberufler: video* [How to be self-employed in Germany? Work in Germany for Ukrainians 2026 Gewerbe, Freiberufler: video]. *YouTube*. URL: https://www.youtube.com [In Ukrainian].

9. Miteva-Seidel, V. (2025). *Freelancing in Germany: Complete Guide for International Professionals*. *Fintiba – Fintiba*. URL: https://www.fintiba.com/germany/working/freelancing.

Дата першого надходження статті до видання: 27.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 19.10.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 09.11.2026